

TAM MÜKELLEF ANONİM ŞİRKETLERİN YURT DIŞI İŞTİRAK HİSSELERİNİ ELDEN ÇIKARMALARINA İLİŞKİN KURUMLAR VERGİSİ İSTİSNASININ ŞARTLARI

İrfan VURAL
Gelirler Kontrolörü

I- GİRİŞ

5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun "İstisnalar" başlıklı 5. maddesinin (1-c) bendinde tam mükellef anonim şirketlerin yurt dışı iştirak hisselerini elden çıkarmalarından elde ettikleri kazançlara ilişkin istisna düzenlenmiştir.

Söz konusu bent ile kazancın elde edildiği tarih itibarıyla aralıksız olarak en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamının %75 veya daha fazlası, tam mükellef olmayan anonim veya limited şirket niteliğindeki şirketlerin her birinin sermayesine en az %10 oranında iştiraktan oluşan tam mükellefiyete tabi anonim şirketlerin, en az 2 tam yıl süreyle aktiflerinde yer alan yurt dışı iştirak hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kurum kazançları, kurumlar vergisinden istisna edilmiştir.

Görüleceği gibi, tam mükellef anonim şirketlerin yurt dışı iştirak hisseleri satış kazancı istisnası belli şartlara bağlanmıştır. Yazımızın aşağıdaki bölümlerinde istisnadan yararlanılmasının şartları ayrı başlıklar altında açıklanmıştır. Açıklamalarımızda, uygulamada tereddütlere neden olabileceğini düşündüğümüz, satışa konu edilen iştirak hisselerinin ait olduğu şirkete hangi oranda iştirak edilmesi gerektiği, bir başka ifadeyle en az %10 oranında iştirak edilmesi şartının olup olmadığı konusunun üzerinde özellikle durulmuştur.

II- YURT DIŞI İŞTİRAK HİSSESİ SATIŞ KAZANCI İSTİSNASINDAN YARARLANABİLECEK KURUMLAR

Yurt dışı iştirak hisselerinin elden çıkarılmasına ilişkin istisnadan, sadece tam mükellefiyete tabi anonim şirketler yararlanabilecektir. Dolayısıyla, anonim şirketler dışındaki kurumlar vergisi mükelleflerinin bu istisnadan yararlanma olanağı yoktur.

Öte yandan, dar mükellef statüsünde bulunan bir şirketin, diğer koşulları sağlasa da Türkiye'de bulunan şubesi bu istisnadan yararlanamayacaktır. Ancak Türkiye'nin imzaladığı pek çok Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması'nda, "*taraf devletlerin kendi ülkelerinde mukim şirketlere tanıdığı avantajlardan diğer taraf ülkenin mukimi mükellefleri de yararlandıracağı*" şeklinde yer alan hükümler dolayısıyla, bu anlaşmaların diğer tarafının mukimi dar mükellefler de, bu istisna hükmünden, vergi anlaşmalarına istinaden yararlanacaklardır.¹

III- YURT DIŞI İŞTİRAK HİSSESİ SATIŞ KAZANCI İSTİSNASINDAN YARARLANMANIN ŞARTLARI

Tam mükellefiyete tabi anonim şirketlerin yurt dışı iştirak hisselerinin elden çıkarılmasına ilişkin istisnadan yararlanabilmesi için aranılan şartlar şunlardır:

¹ A.Bumin DOĞRUSÖZ, "Anonim Şirketlerin Yurt Dışı İştirak Hisselerinin Elden Çıkarılmasından Sağlanan Kazanç İstisnası", Yaklaşım Dergisi, Ocak 2007, Sayı:169.

- Yurt dışı iştiraklerinin anonim veya limited şirket niteliğinde olması ve bu iştiraklerin Türkiye’de tam mükellef olmaması,
- Yurt dışı iştirak kazancının elde edildiği tarih itibarıyla; aralıksız olarak en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamının %75 veya daha fazlasının her birinin en az %10 oranında iştiraktan oluşan yurt dışı iştirak hisselerinden oluşması,
- Satışa konu iştirak hisselerini, elden çıkarma tarihi itibarıyla en az iki tam yıl süreyle aktifinde tutmuş olması.

A- YURT DIŞI İŞTİRAKLERİN ANONİM VEYA LİMİTED ŞİRKET NİTELİĞİNDE OLMASI VE BU İŞTİRAKLERİN TÜRKİYE’DE TAM MÜKELLEF OLMAMASI

İstisnadan yararlanılabilmesi için, yurt dışında iştirak edilen ve hisseleri elden çıkarılan kurumun kanuni veya iş merkezi Türkiye’de bulunmayan, anonim veya limited şirket statüsünde bir kurum olması gerekmektedir.

Kanuni merkez, vergiye tabi kurumların kuruluş kanunlarında, tüzüklerinde, ana statülerinde veya sözleşmelerinde gösterilen merkez; iş merkezi ise, iş bakımından işlemlerin fiilen toplandığı ve yönetildiği merkezdir.

B- YURT DIŞI İŞTİRAK HİSSESİ SATIŞ KAZANCININ ELDE EDİLDİĞİ TARİH İTİBARIYLA; ARALIKSIZ OLARAK EN AZ BİR YIL SÜREYLE NAKİT VARLIKLAR DIŞINDA KALAN AKTİF TOPLAMININ %75 VEYA DAHA FAZLASININ HER BİRİNİN EN AZ %10 ORANINDA İŞTİRAKTEN OLUŞAN YURT DIŞI İŞTİRAK HİSSELERİNDEN OLUŞMASI

Yurt dışı iştirak hisselerinin elden çıkarılmasına ilişkin istisnadan yararlanılabilmesi için aranılan şartlardan biri de; kazancının elde edildiği tarih itibarıyla; aralıksız olarak en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamının %75 veya daha fazlasının her birinin en az %10 oranında iştiraktan oluşan yurt dışı iştirak hisselerinden oluşmasıdır.

Yukarıda bahsi geçen “*nakit ve benzeri varlıklar*” ifadesinden; şirketin kasasında veya bankada bulunan nakit varlıklar, şirket tarafından alınan çekler, altın, Devlet tahvili, Hazine bonusu, Toplu Konut İdaresince çıkarılan veya İMKB’de işlem gören hisse senetleri, tahvil ve bonoların anlaşılması gerekmektedir.

Konu ile ilgili olarak 1 seri numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinde aşağıdaki açıklama ve örneğe yer verilmiştir.

“Yurt dışı iştirak kazancının elde edildiği tarih itibarıyla; aralıksız olarak en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamının %75 veya daha fazlasının yurt dışı iştirak hisselerinden oluşması ve yurt dışı iştiraklerinin her birinin sermayesine en az %10 oranında iştirak etmesi

(...)

gerekmektedir.

Dolayısıyla, anonim şirketin nakit varlıklar dışındaki aktif toplamının %75’i veya daha fazlasının, en az bir yıl süreyle yurt dışı iştiraklerinden oluşması gerektiği gibi, anonim şirketin aktifinin %75’ini veya daha fazlasını oluşturan yurt dışı iştiraklerin her birinin sermayesine, en az bir yıl süreyle, en az %10 oranında iştirak edilmesi gerekecektir.

Örneğin; Türkiye’de tam mükellef olan (A) A.Ş.’nin 13/1/2006 tarihi itibarıyla üç tam yıldır aktifinde bulunan ve aralıksız olarak en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışındaki aktif toplamının %80’i tam mükellef olmayan (B), (C) ve (D) anonim veya limited şirket mahiyetindeki şirketlere iştiraktan oluşmaktadır. Söz konusu yurt dışı iştiraklerinin bilanço da

görülen kayıtlı değeri 400.000.- YTL, nakit varlıklar dışındaki aktif toplamı ise 500.000.- YTL'dir. (A) A.Ş.'nin bu şirketlerin sermayesine iştirak payları da aşağıdaki gibidir:

- (B) Şirketinin sermayesi 500.000.- YTL, (A) A.Ş.'nin sermaye payı 250.000.- YTL,
- (C) Şirketinin sermayesi 200.000.- YTL, (A) A.Ş.'nin sermaye payı 100.000.- YTL,
- (D) Şirketinin sermayesi 1.000.000.- YTL, (A) A.Ş.'nin sermaye payı 50.000.- YTL'dir.

Bu takdirde, (A) A.Ş.'nin (D) Şirketindeki sermaye payı %5 olduğundan ve bu iştirak payı dışındaki iştiraklerin (A) A.Ş.'nin nakit varlıklar dışındaki aktif toplamına oranı $[(250.000+100.000)/500.000=]$ %70 olacağından, bu kurum istisna uygulaması için gereken şartları taşımamaktadır. Bu nedenle, yurt dışı iştirak hisselerinin satışından elde edilecek kazançlar istisnadan yararlanamayacaktır.

Şayet, (A) A.Ş.'nin (D) Şirketi dışında kalan diğer şirketlere iştirak etmesi nedeniyle, nakit varlıklar dışındaki aktif toplamı %75 şartını taşıyor olsaydı, (D) şirketine ait iştirak hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar için de istisnadan yararlanılabilecekti."

1 no.lu tebliğde yer alan yukarıdaki açıklama ve örnek birlikte değerlendirildiğinde, ilk bakışta verilen örneğin hatalı olduğu şeklinde bir izlenim ortaya çıkabilmektedir. Hata olduğu izlenimini veren husus, %5 oranında iştirak edilen kurumdaki iştirak hissesinin satışından elde edilecek kazanç için de istisna uygulanabileceğinin belirtilmiş olmasıdır.

Örnekteki açıklamanın yanlış olduğunu kabul eden görüşe göre; (A) A.Ş.'nin (D) A.Ş.'de sahip olduğu pay oranı, yasanın aradığı yüzde 10'un altında ve yüzde 5'tir. Bu nedenle (A) A.Ş.'nin (D) Şirketi dışında kalan diğer şirketlere nakit varlıklar dışındaki aktif toplamının yüzde 75'i ile iştirak etmiş olsaydı dahi, (D) şirketine ait iştirak hisselerinin elden çıkarılmasından doğan kazançlar için istisnadan yine yararlanılamayacaktır.

Ancak bizim görüşümüze göre, Tebliğde verilen örnekte herhangi bir hata yoktur. Çünkü, yurt dışı iştirak hissesi satış kazancı istisnasında satışa konu edilen hisselerin ait olduğu şirkete en az %10 oranında iştirak edilmesi gibi bir şart yoktur. Dolayısıyla gerekli şartların sağlanması halinde %10'un altında bir payla iştirak edilen şirketlere ait hisselerin elden çıkarılmasında da bu istisna uygulanabilecektir.

Şöyle ki;

Madde metninde, istisnadan yararlanılabilmesi için, %75 ve %10 olmak üzere iki farklı oran sınırlamasından bahsedilmektedir.

Bunlardan birincisi (%75), iştirak hisselerinin nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamına olan asgari oranı; ikincisi (%10) ise bu hesaplamada dikkate alınacak iştirak hisselerinin asgari oranını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu şekilde bir aktif yapısına sahip olan bir anonim şirket yurt dışı iştirak hissesi satışından elde ettiği kazançlar nedeniyle bu istisnadan yararlanabilecektir.

Daha açık bir ifadeyle;

- "Her Biri En Az %10 Oranında Olmak Kaydıyla Yurt Dışı İştirak Hisseleri Toplamı"na (A);
- "Nakit Varlıklar Dışında Kalan Aktif Toplamı"na ise (B) dersek;

(A / B) oranının %75 veya daha büyük olması halinde istisna uygulanabilecektir. Şirket aktif yapısının bu şekilde olması, söz konusu şartın yerine geldiği anlamındadır ve bu şirket iştirak oranına bakılmaksızın satmış olduğu yurt dışı iştirak hisseleri için bu istisnadan yararlanma imkânına sahiptir.

Kısaca, bent metninde geçen %10'luk oran sınırlamasının satışı gerçekleştirilen iştirak hisselerine ilişkin değil; bu iştirak hisselerinin nakit varlıklar dışındaki aktif toplamıyla kıyaslanacak olan toplam iştirak hisseleri içerisinde dikkate alınıp alınamayacağına ilişkin bir sınırlama olduğunu düşünüyoruz.

Örnek:

Türkiye’de tam mükellef olan (C) A.Ş.’nin 16/06/2007 tarihi itibarıyla aktif toplamı 1.200.000 YTL olup, bunun 200.000 YTL’lik kısmı nakit varlıklardan oluşmaktadır. Şirketin dört yıldır aktifinde bulunan yurt dışındaki (tam mükellef olmayan) (D), (E), (F) ve (G) şirketlerindeki iştiraklerinin bilançodaki kayıtlı değeri ve iştirak payları ise aşağıdaki gibidir.

- (D) Şirketinde 500.000 YTL tutarında, %50 oranında,
- (E) Şirketinde 300.000 YTL tutarında, %40 oranında,
- (F) Şirketinde 50.000 YTL tutarında, % 5 oranında,
- (G) Şirketinde 100.000 YTL tutarında, % 8 oranında,

Yukarıdaki verilere göre, (C) A.Ş. yurt dışı iştirak hisselerini elden çıkarması nedeniyle bir kazanç elde etmesi halinde istisnadan yararlanabilecektir. Çünkü, %10'luk sınırın üzerindeki yurt dışı iştirak hisselerinin (D ve E şirketlerindeki) toplam tutarı (500.000 + 300.000=) 800.000 YTL’dir (F ve G Şirketlerindeki iştirak hisseleri, %10'luk sınırın altında olduğu için, %75’lik oran sınırının tespitinde dikkate alınmamıştır). Bu tutarın nakit varlıklar dışındaki aktif toplamına oranı ise (800.000 / 1.000.000=) %80’dir. Dolayısıyla, “kazancının elde edildiği tarih itibarıyla; aralıksız olarak en az bir yıl süreyle nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamının %75 veya daha fazlasının her birinin en az %10 oranında iştirakten oluşan yurt dışı iştirak hisselerinden oluşması” şartı gerçekleşmiştir. Bir başka ifadeyle, (C) A.Ş., aktif yapısı itibarıyla yurt dışı iştirak hisseleri satış kazancından yararlanabilecek niteliktedir. Bu nedenle (C) A.Ş.’nin yukarıda yer alan yurt dışı iştirak hisselerinden herhangi birinin veya birkaçının satışından elde edeceği kazanç istisna kapsamında değerlendirilecektir.

Konu ile ilgili olarak 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun madde gerekçelerinde yapılan açıklama da görüşümüzü destekleyici niteliktedir. Gerekçede aynen şu ifadeler yer verilmiştir:

“Bu bentte yer alan anonim şirket, kazancın elde edildiği tarih itibarıyla devamlı olarak en az bir yıl süreyle nakit ve benzeri varlıklar dışında kalan aktif toplamının %75 veya daha fazlası kanuni veya iş merkezi Türkiye’de bulunmayan anonim veya limited şirket niteliğindeki şirketlerin sermayesine en az % 10 oranında iştirakten oluşan tam mükellef anonim şirketleri ifade etmekte olup, belirtilen şartları taşımayan kurumların bu istisnadan yararlanması mümkün değildir.”

Görülebileceği gibi, Gerekçede de söz konusu şartın, aktif yapısı itibarıyla istisnadan yararlanabilecek nitelikte olan anonim şirketlerin belirlenmesine yönelik olduğu, aktif yapısı bu şekilde olan A.Ş.’lerin istisnadan yararlanabileceği, şartları taşımayanların ise yararlanamayacağı belirtilmektedir.

C- SATIŞA KONU İŞTİRAK HİSSELERİNİN, ELDEN ÇIKARMA TARİHİ İTİBARIYLA EN AZ İKİ TAM YIL SÜREYLE AKTİFTE TUTULMUŞ OLMASI

İstisnadan yararlanılabilmesinin bir diğer şartı da, satışa konu edilen yurt dışı iştirak hisselerinin, elden çıkarma tarihi itibarıyla en az iki tam yıl süreyle aktifte tutulmuş olmasıdır.

Bent metninde her ne kadar “iki tam yıl” ifadesine yer verilmiş olsa da, bu ifadenin iki tam takvim yılının değil, 730 günün anlaşılması gerekir. Zira, gerek 1 numaralı Kurumlar Vergisi Genel Tebliğinde, gerekse ilgili Madde Gerekçesinde, bu ifadede 730 günün

anlaşılması gerektiği açık şekilde belirtilmiştir. Buna göre, örneğin, 23.08.2007 tarihinde satılan bir yurt dışı iştirak hissesinin satışından elde edilen kazancın istisna olabilmesi için en geç 23.08.2005 tarihi itibarıyla edinilmiş olması ve bu süre içerisinde şirketin aktifinde tutulmuş olması gerekir.

IV- SONUÇ

Tam mükellef anonim şirketlerin yurt dışı iştirak hisselerini elden çıkarmalarından elde ettikleri kazançlar, 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 5. maddesinin (1-c) bendi ile belli şartlar altında kurumlar vergisinden müstesna tutulmuştur. İstisnanın şartlarından biri olan, **nakit varlıklar dışında kalan aktif toplamının %75 veya daha fazlasının her birinin en az %10 oranında iştiraktan oluşan yurt dışı iştirak hisselerinden oluşması**, şartında geçen %10'luk oran sınırlaması uygulamada tereddütlere neden olabilecek niteliktedir.

Bizim görüşümüze göre, bent metninde geçen %10'luk oran sınırlaması, satışı gerçekleştirilen iştirak hisselerinin ait olduğu şirketteki asgari iştirak oranına ilişkin değil; bu iştirak hisselerinin nakit varlıklar dışındaki aktif toplamıyla kıyaslanacak olan toplam iştirak hisseleri içerisinde dikkate alınıp alınamayacağına ilişkin bir sınırlamadır. Dolayısıyla aktif yapısı itibarıyla, bu şartı sağlayan tam mükellef anonim şirketlerin yurt dışı iştirak hisseleri satışından elde ettikleri kazançlar, satışa konu edilen iştirak hisselerinin ait olduğu şirketteki iştirak oranına bakılmaksızın kurumlar vergisinden müstesnadır.

İrfan VURAL
Gelirler Kontrolörü